

ГРАЂА

Живко М. Андријашевић

НЕКА НЕОБЈАВЉЕНА ПИСМА НИКОЛЕ I ПЕТРОВИЋА ЊЕГОША

У Библиотеци Историјског института у Подгорици налази се већи број необјављених писама Николе I Петровића Његоша. Та писма, као и многи други документи који се овдје налазе, преписи су из фондова Архивског одјељења Државног музеја на Цетињу. Цијенећи употребљивост тих писама за освјетљавање државничког профила Николе I Петровића Његоша, ми смо нека од њих изабрали за објављивање.

Прва три писма (концепта) која овдје објављујемо дио су обимне кореспонденције између књаза Николе и Великог везира. Прво писмо из 1865. године налази се у фасцикли бр. 50, а остала два у фасцикли бр. 51. Иначе, у овим фасциклама су документа из епохе Николе I Петровића Његоша преведена са француског. Њихови оригинали чувају се у Архивском одјељењу Државног музеја на Цетињу.

Осталих седам писама Николе I настала су у периоду војних операција за ослобођење Бара и упућена су војводи Машу Врбици, једном од команданата црногорске војске у овој акцији. Писма се налазе у фасцикли бр. 411 (Сенатски списи 1870-1879. - исписи из Архивског одјељења Државног музеја на Цетињу).

1. Књаз Никола Великом везиру

Височанство,

Данас примих Ваше поштовано писмо од 6. фебруара. Лука Вукаловић, који се је јавио на црногорској граници, одмах је био проћеран а иако истио и његова фамилија. Што се тиче банде са којом он управља, у којој су се налазиле сиране особе изузев двије црногорског поријекла од којих је једна убијена а друга проћерана из Црне Горе, ја не могу над њом имати никаквог улива.

Јако жалим што су се десили догађаји о којима ми говори Ваше височанство и што се мене тиче ја ћу издати најстрожија наређења да се успостави на граници најстрожији надзор и да се од ње удаље све индивидуе сумњиве ако се буду јавиле.

Ја ћу се старати да докажем ошманској влади да, у ни једној прилици, нећу измијенити моје држање, усвојено од завршеног рата, а које се састоји у томе да се избјегну сви конфликти и да се учврсти добра хармонија која је успановљена између Црне Горе и Турске.

Ја у том правцу радим свим мојим снагама и надам се да моји најори неће бити узалудни. Ошманске власти, помоћуће ми са њихове сиране, и ми ћемо успијети, ја сам у то убијеђен, да наметнемо свакоме послушности и да удаљимо са наших граница све елементе који би покушали да проузрокују нереде и несјоразуме.

Цетиње, 19. априла 1865.

2. Књаз Никола Великом везиру

Височанство,

Дейеша од 7-ог фебруара, којом позивате Црну Гору да учествује, као саставни дио Турског царства, на универзалној изложби у Бечу проузроковала ми је извјесно изненађење, јер позив В. Порте од сиране царске и краљевске владе не може се никако односити на моју књажевину.

Ја ћу чекаћи званичну носификацију која би ми могла бити упућена из Беча, у погледу идуће изложбе, прије него донесем одлуку од- носно учешћа којеј би Црна Гора могла узети.¹

Цетиње, 1/13 маја 1872.

Никола I

3. Књаз Никола Великом везиру

Са жаљењем констатирујем непаљачност догађаја изнешених у дейиши В. Височансва од 11-ог шекућеј мјесеца и моја је дужност да их изнесем онако као што су се и догодили.

Што се тиче броја Црногораца сада у Херцеговини тамо се налазе једно шездесет индивида који су умакли нашем надзору а тако исто и неколико Херцеговаца раније пребјеглих у Црну Гору.

А у погледу намирница и муниције о којој се говори да су послаше побуњеницима ми смо дознали да су их шргови набавили изван Књажевине, то јест неколико пушака и праха, али ми не знамо како су те ствари предаше побуњеницима.

В. Височансво ајелује на моју мудрост и на моје пошћење и ја морам вам изјавити да сам се од почетка усјанка држао сирискне неу- шралности која се до данас није измијенила ни једној јединој секунда. И ја са моје сиране ајелујем на повјерење В. Височансва, увјерен да у оваквом моменту једно међусобно повјерење јесте најбоља гаранција за неше добре и пријатељске односе.

(нема датума, прва половина 1876.)

¹ Занимљиво је споменути да је Црна Гора већ била добила тај позив, иако Књаз због одређених политичких разлога то избјегава да саопшти. Позив да учествује на свјетској изложби у Бечу, Црна Гора је званично добила мјесец дана прије овог писма, што је објављено у "Црногорцу": "Намјесник далматински г. Родић, јавио је прошлијех дана Њ. Св. кнезу Николи, да је добио налог од Њ. В. цара аустријског, да у име цара позове Њ. свјетлост, да и Црна Гора учествује у свјетској изложби у Бечу". ("Црногорац", 1. априла 1872. бр. 13)

4. Књаз Никола војводи Машу Врбици

Машио, Ја сам се рјешио, да држим Бар по сваки начин и за то сам позвао пој Илију,² и сву војску овако распоредио, као што ћеш виђети из приложенога листа. Ову страну сам од аустријске границе до мене доста утврдио, ако би дошли какви бродови да се овамо искрцавају, а ако би каква војска ишла Бару у помоћ од Скадра ето јој десет батальона на Добру воду, да је дочека. Ово турске војске, што знамо да је има, можемо се уздати да ћемо је разбијти. Није прилика да ће се и ће на ову страну искрцавати турска војска, а пој Илија ће поћи ондан да још и Улцињ сјали. Сва ова војска наша сјутра ће заузети одређена јој мјеста. Ако дође војска турска и ми је помоћу божјом сломијемо, онда је по и Бар и сва Арбанија, а ако би случајно ми извукли шањи крај, пој Илија ће се моћи повући поврх Бара тако исто и ти на Шушан и онда би смо се на линији Зубаца утврдили. Ја мислим, да је добро уређено и ја сам сада пошто уно задовољан и спокојан.

15/11 77.

Књаз

1	-	Драгиша Перков
2	-	Вуксан Грујин
3	-	Радоје Мушкин
4	-	Раде Туров
5	-	Пој Симо
6	-	Пој Ђоко
7	-	Пој Марко
8	-	Сердар Шкрњо
9	-	Тодор Миљанов
10	-	Мијајло Нишин

на Добру воду

² Војвода поп Илија Пламенац (1821-1916), један од црногорских команданата у току барске операције.

1	-	Грубан	}	на Бар
2	-	Бошко		
3	-	Стеван		
4	-	Миро		

На Чам, Сич и Голо Брдо	-	300	}	Јован Вукоичић
Код Књаза	-	300		

Код Књаза		Максим Пеиров

Више Зубаца	250	}	Пеирушиновићи
на Рибњак	200		

5. Књаз Никола војводи Машу Врбици

војвода Машо

Ево сам помоћу Бога послао војску на Добру воду. Одмах пошаљи њоу Илији при српска њоја с досја муниције, да их намјести на згодне њозиције, зашио хоћу њамо да се добро њобијемо, ња шио Боџ да.

На Голо брдо није њи њавољи њоѡција ѡрисијева, неџо као да се рџа-
ју с њвојом зајовједи.

17/11 77

Књаз

Шушан

6. Књаз Никола војводи Машу Врбици

Машо,

Сјуџира зором одиочни бомбардовање и љродужи га најживље до мојега доласка. Кад ја дођем, онда ћеш љрекинути. А дошле неџушџај никога из града ни у град, особито џази да нема свезе са аустријским консулатом. Само ако би хџјели из града кога џеби џослаџи, у џоме случају џрими га.

2/12 77.

Књаз

Ја ћу џи џослаџи сјуџира с џуџа једнога чоека најријед да џи јави да долазим и онда ћеш одмах на сваку сџрану џрекинути џаљбу.

Књ.

7. Књаз Никола војводи Машу Врбици

Машо,

Учини дакле баш џако, како ми џишеш. Немој џуцаџи, но чекај џо џисмо. Но ово џи добро џреџоручујем: Ако дође до сџанка, а џи џођи џрије у Неџовића³ и реци му, да га молиш за једну камару у џеђову кућу за разговар са Ибрахим беђом,⁴ на коме ћеш биџи само џи с џвојим џудима и Ибрахим беђ с џеђовим. Ако би Неџовић хџио, да и он џоме џрисуџивује, одђовори му лијеџо да неможеш никако на џо џрисуџаџи, да се ова сџвар џиче само Црне Горе и Турске, а џиџо си дошао у џеђову кућу џо је из разлога џога, џиџо си хџио задовољџи Ибрахим беђа у џнџересу сџвари и барскоџ сџановниџџва, које сџрада, и друђо џиџо џоџџујеш џеђову кућу као консулат џусједне џријџиџељске нам државе. Ако Неџовић нехџједне да се разђовариџе без џеђова џрисуџџва, онда му одђовори, да ћеш се

³ Нетовић, аустроугарски вицеkonzул у Бару.

⁴ Ибрахим-бег, заповједник Бара.

удаљити и са Ибрахим беџом изван разговарајти, ако Ибрахим беџ хоће, ако неће да му може бити. Па иако и учини, ипак никако недопуштити да Нейновић присуствује. У сваком случају узми собом око 100 мудрих људи, који ће пазити, да се не би људи из консулата са онијема који дођу из зрада састајали и да неби ко на враћа прислушкивао, у оштите да се неучини међу њима какав договор и споразумљење. Треба да наредиш да се добро пази, ко ће с Ибрахим беџом изићи, ако изиде, и да се од њих неодовоји ко на сирани, иако истио при повраћу да неће ко у зрад. Ово ти прејоручујем и за остало остављам твојој хитрини и увиђавности да учиниш како најбоље знаш.

А ја ћу свакако рано доћи к тебе.

2/12 77.

Књаз

8. Књаз Никола војводи Машу Врбци

Машо,

Ја сам наредио да се руски њојови снесу на Вир и да се за њих пусти њојрави. Доћи ће к теби људи, којима ћеш дати каре, да их одвуку јер без њих неће се моћи на лафети они њојови снијети. И ти одајте спреми на Вир српске њојове и ђулад и сваку сивар која је од наших њојова, јер кад се више нећемо служити с њима прошив Бара, нека несмејају, а нека су на Вир на руку. Тако уради све. Сјутра дођи овамо. Никољдан је.

5/12 77

Књаз

9. Књаз Никола војводи Машу Врбци

Машо,

Писмо, којеси писао Вицеконсулу сасвим је добро. Одобравам и то како си њојове смјестио и сираже и сирјелце распоредио. Динамида ти се шиле но ово ти прејоручујем: Динамиду немој одмах употребљавати и оштите око минавања немој ништа чинити сада, него добро размисли највише били се какав и колики лагум с овим динамидом и са 20 бачвица пра-

ха учињети могао, били иај лагум добар и довољан био за јуриш, иа ако би, онда да се ријешимо за јуриш. Дакле ти о овоме добро размисли и наново све прегледај и развиди, иа ако се освједочиш, да се са усјехом може јуриш учињети и зрад узети без ризика, да се неусије и без велики жртва, ти ми поднеси ошширан извјештај о свему, иа ћу ја рјешити. Дојде као што рекох немој око лагума ништа чињети.

21/12 77.

Књаз

10. Књаз Никола војводи Машу Врбци

Сава!⁵

Има три четри дана да нијеси онако ревносан у районима као што си био прије био? Узрок ми је више мање познат... на сваки начин и ако се што код тебе промијенило - код мене је исто као пријед штога очекујем од тебе (уз пркос штога узрока) ону исту пређашњу твоју ревност-. Ја сам неочекивано радостан поводом иада Плевне⁶ треба радиши да и Бар брзо иане нареди сјутра на 11 ура да сви војови што жешће уцају ја ћу доћи иамо са Госиодом Руском да зледамо. Турска војска која је била на Обод сва је некуд пошла. Бе? што незнамо еле сад је ти нема осим мала сиражица. Јели они чојак још ти? Ако јеси кажи му да сам мало иједак на њега. Буди здрав.

(Нема датума)

Књаз

На полеђини писма стоји: Госиодину

Госи. Војводи Машу Врбци

⁵ Вјероватно је у питању познати Књажев манир да своје блиске сараднике назива именима која им је, по свој прилици, сам давао.

⁶ Мјесто у Бугарској гдје су се од јула до децембра 1877. водиле велике борбе између Руса и Турака. Руси су освојили Плевну 10. децембра по новом, односно 28. новембра по старом календару.

Živko M. Andrijašević

SOME UNPUBLISHED LETTERS OF NIKOLA I PETROVIĆ NJEGOŠ

SUMMARY

The letters we are publishing here can be found in the Library of Historical Institute in Podgorica and all of them are, in fact, transcriptions from the holdings of the Department of Archives of the State museum in Cetinje.

The first three letters are a part of a voluminous correspondence between prince Nikola and the Grand Vizier. The first letter is in the file No. 50 and in it Prince Nikola informs the Grand Vizier about his activity on the establishing the regular situation on the Montenegrin-Turkish border in the area of Herzegovina.

The second and the third document are in the file No. 51. The second document is the Prince's reply to the Grand Vizier's dispatch, by which he invites Montenegro to take part in the World's Exhibition in Vienna as a part of the Turkish Empire. Such a possibility Prince Nikola, with his reply, decisively refuses.

The third Prince's letter to the Grand Vizier concerns the mutual relations and the position of Montenegro towards the uprising in Herzegovina during 1876.

The next seven letters of Nikola I Petrović Njegoš appeared during the operations for liberation of Bar and were sent to Voivode Mašo Vrbica, one of the commanders of the Montenegrin army in this action. All these letters are in the file No. 411. (Documents of the Senate 1870-1879).